

คำแนะนำ

พืชอาหารสัตว์ และการปรับปรุง ทำเลเลี้ยงสัตว์

โดย ช่างชัย มณีศิลป์

กองส่งเสริมการปศุสัตว์
กรมปศุสัตว์

ตง ดอน ที่รกร้าง
ช่วยกันสร้างเป็นทุ่งหญ้า
ไว้เลี้ยงสัตว์ นานา
ซบซิวาให้โค-ควาย

พืชอาหารสัตว์ และการปรับปรุง ทำเลเลี้ยงสัตว์

โดย ชาญชัย มณีคุลย์

คำนำ

อาชีพการเลี้ยงโคในเมืองไทย กำลังพัฒนาก้าวหน้าจากระบบการเลี้ยงแบบใช้งานหรือยังชีพไปสู่การเลี้ยงเพื่อขาย เช่น การผลิตนม และการขุนโคเนื้อ เป็นต้น ซึ่งการเลี้ยงดังกล่าว จำเป็นต้องอาศัยทุ่งหญ้าซึ่งมีคุณภาพดี

การปรับปรุงทำเลเลี้ยงสัตว์ เป็นทางหนึ่งที่จะช่วยให้เกษตรกรในระดับหมู่บ้านได้มีแหล่งทุ่งหญ้าคุณภาพดีเลี้ยงสัตว์ ในปัจจุบันรัฐบาลช่วยในเรื่องนี้ โดยการดำเนินการปรับปรุงเอง และใช้วิธีการที่ลงทุนน้อย โดยพิจารณาถึงลักษณะพื้นที่ ลักษณะการเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกร และราคาจำหน่ายสัตว์ ซึ่งถ้าปัจจัยดังกล่าวเหมาะสม การปรับปรุงทำเลเลี้ยงสัตว์ในอนาคตอาจจะต้องเปลี่ยนไปเป็นแบบการลงทุนเช่นเดียวกับการปลูกพืชเศรษฐกิจอื่น ๆ

ในการเรียบเรียงเอกสารนี้ได้เสนอแนะไว้ทั้ง 2 แนวเพื่อเลือกใช้ให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น

ชาญชัย มณีคุลย์

ความหมายของพืชอาหารสัตว์

หมายถึง พืชใด ๆ ที่สัตว์กินแล้วก่อให้เกิดประโยชน์ในการเจริญเติบโต และไม่เป็นพิษเป็นภัยต่อร่างกายสัตว์ จากคำจำกัดความจะเห็นว่า มีพืชหลายชนิดที่ใช้เป็นอาหารสัตว์ได้ ไม่ว่าจะเป็นพืชสกุลหญ้า พืชผัก ต้นไม้ยืนต้น เช่น หญ้าขน แดง ถั่วฝักยาว ใบข่อย ประดู่ เหล่านี้ สัตว์กินเป็นอาหารได้ทั้งนั้น แต่ที่นิยมใช้กันมากในปัจจุบัน แบ่งเป็น 3 กลุ่มใหญ่ คือ

พืชในวงศ์หญ้า มีด้วยกันประมาณ 10,000 ชนิด แต่ที่ใช้เป็นพืชอาหารสัตว์จริง ๆ ประมาณ 40 ชนิด

เช่น กลุ่มหญ้าที่นำเข้ามาจากต่างประเทศมี หญ้ามอริชัส รุจี เนเปียร์ กินนี ซิกแนล ซอกัม ฯลฯ

กลุ่มที่เป็นหญ้าพื้นเมือง เช่น หญ้าขนไทย หญ้ากลม หนวดเสือ ตีนติด ปากควาย ชันกาด หวาย เจ้าชู้ต้นใหญ่ หญ้าเหิน ข่มลา หญ้าคา ฯลฯ

พืชในวงศ์ถั่ว มีประมาณ 12,000 ชนิด มีทั้งถั่วล้มลุก และไม้ยืนต้น เช่น ถั่วลาย ลูกชุ สะไตโต ฮามาต้า กระถิน ประดู่ แคน แคนฝรั่ง ทองหลวง

พืชในวงศ์อื่น เน้นกลุ่มไม้ยืนต้นที่ใช้ใบเป็นอาหารสัตว์ได้ เช่น ข่อย ขนุน

อย่างไรก็ตาม พืชที่เป็นอาหารหลักของปศุสัตว์กลุ่มสัตว์กินหญ้าคือ กลุ่มหญ้าและถั่วล้มลุก ซึ่งนิยมปลูกผสมเป็นทุ่งหญ้าผสมถั่ว เช่น หญ้ามอริชัส ผสมถั่วลาย เป็นต้น

บทบาทของพืชอาหารสัตว์ต่อการพัฒนาปศุสัตว์

ดังได้กล่าวแล้วว่า หญ้ามีมากชนิด ซึ่งมักพบเห็นขึ้นอยู่ทุกหนทุกแห่ง เช่น ในที่ดอน ลุ่ม หนอง และป่าโปร่ง จึงมีโอกาสดำรงสัตว์ได้แทบเต็มเป็นอาหาร จะเห็นได้ชัดเจนว่าในชนบทของไทยนั้น โค กระบือ ของเกษตรกรใช้หญ้า เหล่านี้เป็นอาหารหลัก เช่น จากแหล่งทำเลเลี้ยงสัตว์สาธารณะ คันนา ริมป่า ริมถนน เป็นต้น

นั่นคือ พืชในสกุลหญ้าและถั่วบางชนิดยังเป็นอาหารหลักของโลก กระจบือของเกษตรกรในชนบทของไทย และจากผลเมืองโค กระจบือ ประมาณ 10 ล้านตัวนั้น ประมาณว่ามีอยู่เพียง 0.8 เปอร์เซ็นต์ เท่านั้นที่ได้กินหญ้าพันธุ์ดีจากทุ่งหญ้าที่ปรับปรุงแล้ว สัตว์นอกจากนี้ คงใช้หญ้าธรรมชาติจากแหล่งต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว

ประการต่อมา พืชอาหารสัตว์มีบทบาทในการแข่งขันการบริโภคอาหารประเภทเมล็ดธัญพืชระหว่างคนกับสัตว์ โดยที่สัตว์ประเภทเคี้ยวเอื้องสามารถใช้ประโยชน์ เศษใบตั้นพืชซึ่งมีเยื่อใยสูง โดยอาศัยการทำงานของจุลินทรีย์ในกระเพาะช่วยย่อยสารเยื่อใยให้ปล่อยพลังงานใช้ประโยชน์ต่อตัวสัตว์

พืชอาหารสัตว์ช่วยให้ต้นทุนการผลิตสัตว์ลดลง แต่ต้องเป็นพืชอาหารสัตว์คุณภาพดี ซึ่งให้อาหารธาตุเพียงพอ นอกจากเป็นหญ้าสด แล้วยังสามารถแปรรูปเป็นอาหารสำรองในรูปหญ้าแห้ง หญ้าหมัก ในยามที่ขาดแคลนอาหารในช่วงแล้ง หญ้าแห้ง หญ้าหมัก จะช่วยพยุงสุขภาพสัตว์มิให้ทรุดโทรมในช่วงฤดูแล้ง แต่ต้องเป็นหญ้าแห้ง และหญ้าหมักคุณภาพดีเช่นกัน

พืชอาหารสัตว์ช่วยในการปรับปรุงดิน โดยช่วยในแง่ปรับปรุงโครงสร้างของดินและเพิ่มปุ๋ยบางชนิด

ปัญหาสำคัญในการพัฒนาพืชอาหารสัตว์

อาจแบ่งปัญหาออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

ปัญหาด้านวิทยากร เรายังขาดบุคลากรด้านนี้อยู่มาก เพิ่งมีการสอนกันอย่างจริงจังในชั้นมหาวิทยาลัยเมื่อไม่กี่ปีมานี้เอง และมักใช้หลักการ และผลการวิจัยจากต่างประเทศ เนื่องจาก ภายในประเทศมีการวิจัยกันน้อยมาก แหล่งวิจัยอย่างจริงจังได้แก่มหาวิทยาลัยขอนแก่น ซึ่งในช่วงตั้งแต่ปี 2517 ได้รับความช่วยเหลือจากประเทศออสเตรเลียค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับพันธุ์การใช้ปุ๋ย ซึ่งดำเนินการในท้องที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยเฉพาะ นอกจากนั้นทางออสเตรเลีย ช่วยสนับสนุนการวิจัยทุ่งหญ้าในที่สูงภาคเหนือด้วยระยะหนึ่ง

ปัญหาด้านสังคม เกษตรกรทั่ว ๆ ไป ยังไม่เห็นความสำคัญของพืชอาหารสัตว์เนื่องจากยังมีการเลี้ยงโค กระบือ เป็นลักษณะรายย่อย ไม่จำเป็นต้องปลูกหญ้า เพียงแต่ไล่ต้อนสัตว์ไป ทะเล็มในท้องทุ่ง ที่รกร้างก็เพียงพอ อย่างไรก็ตาม เมื่อมีการส่งเสริมการเลี้ยงโคนมมากขึ้น เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมเริ่มให้ความสนใจเกี่ยวกับการปลูกหญ้าตามสมควร

นอกจากนั้นเกษตรกรมุ่งปลูกพืชเศรษฐกิจ และใช้พื้นที่ปลูกพืชเหล่านั้นมากกว่าที่จะสนใจเรื่องการปลูกหญ้าจนเกิดปัญหาผลผลิตเกษตรมากจนราคาตกต่ำ ดังจะเห็นได้จากกรณีข้าว มันสำปะหลัง สับปะรด อ้อย และอื่น ๆ

ปัญหาที่เกี่ยวข้องต่อมาถึงการพัฒนาพืชอาหารสัตว์คือ ปัญหาเกี่ยวกับตลาดปศุสัตว์ การค้าสัตว์เนื้อ โค กระบือ ยังเป็นแบบเก่า ไม่มีตลาดโดยเฉพาะที่จะเป็นแหล่งนัดพบระหว่างผู้เลี้ยงสัตว์ และพ่อค้าหรือแบบประมูลราคา ตลอดจนไม่มีการแบ่งชั้นเนื้อขายตามคุณภาพ จึงไม่เป็นที่ดึงดูดใจให้เกษตรกรเลี้ยงสัตว์เพื่อการค้าจริง ๆ

ปัญหาเรื่องเมล็ดพันธุ์ ไม่มีเอกชนผลิตเมล็ดหญ้าจำหน่าย เนื่องจากตลาดจำกัด ปัจจุบันกรมปศุสัตว์ทำหน้าที่ผลิตเมล็ดเอง และจำหน่ายบ้าง นอกจากนั้นคุณภาพเมล็ดหญ้าอยู่ในเกณฑ์ต่ำ เนื่องจากหญ้าบางอย่างเมื่อเมล็ดแก่สุกจะร่วงหล่น เก็บเกี่ยวไม่ทัน จึงต้องรีบเก็บเกี่ยวทำให้ได้เมล็ดอ่อนเจือปนมาก

ปัญหาการวิจัยเรื่องพืชอาหารสัตว์ การวิจัยเกี่ยวกับพืชอาหารสัตว์ต้องใช้เวลาและงบประมาณมาก เนื่องจากจะต้องศึกษาครบวงจร กล่าวคือ การวิจัยเกี่ยวกับเขตกรรมของพันธุ์หญ้า เช่น การศึกษาพันธุ์ การปรับตัวกับสภาพท้องถิ่น การใช้ปุ๋ยเพิ่มผลผลิต การควบคุมวัชพืช การจัดการและบำรุง การผลิตเมล็ด เป็นต้น จากชั้นเขตกรรม ซึ่งต้องใช้เวลาานาน ซึ่งจำเป็นต้องศึกษาในแง่การใช้เป็นอาหารสัตว์อีกครั้ง ซึ่งประกอบด้วย การศึกษาคูณค่าทางอาหาร ส่วนประกอบทางเคมี ความชอบกินของสัตว์ ประสิทธิภาพการย่อยได้ สารพิษ และการให้ผลผลิตของสัตว์ เช่น เนื้อ นม เป็นต้น ซึ่งจะต้องใช้เวลาอีกช่วงหนึ่ง และงบประมาณจำนวนมาก ทำให้การศึกษาไม่สมบูรณ์ และไม่ก้าวหน้า

ในการพัฒนาพืชอาหารสัตว์ในปัจจุบัน มุ่งแบ่งการพัฒนา 2 แบบ คือ

1. พัฒนาทำเลเลี้ยงสัตว์สาธารณะ และพื้นที่ว่างเปล่า โดยใช้วิธีการ
 ตันทุนต่ำกล่าวคือ

- คัดเลือกพันธุ์วัวที่สามารถแข่งขันกับพืชดั้งเดิมได้

- ไม่ต้องไถพื้นที่ เพียงแต่ใช้เมล็ดลั่วหว่านทับพื้นที่ทำเลเลี้ยงสัตว์

พื้นที่ ๆ น่าสนใจคือ ทำเลเลี้ยงสัตว์สาธารณะประจำหมู่บ้าน คันทนา
 ริมถนน ป่าไม้ ในกรณีเช่นนี้ พันธุ์วัวที่ใช้ในปัจจุบันใช้ ถั่วฮามาต้า หรือเวอรานโน
 สะไตโด การพัฒนาแบบนี้เริ่มปฏิบัติกันอย่างจริงจังตั้งแต่ปี 2522 โดยโครงการ
 พัฒนาปศุสัตว์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กรมปศุสัตว์โดยใช้งบจากธนาคารโลก
 (2) การพัฒนาแบบนี้ไม่มีเจ้าของพื้นที่ดูแลโดยเฉพา ดังนั้นผู้เลี้ยงสัตว์ มักใช้
 ประโยชน์ส่วนตัวมากเกินไป ทำให้ทรุดโทรมเร็ว

คันทนา ริมถนน สามารถปรับปรุงให้เป็นทำเลเลี้ยงสัตว์สาธารณะประจำหมู่บ้านได้

ปรับปรุงโดยการหว่านเมล็ดพันธุ์ถั่วสามัคคี สไตโล ในช่วงปลายฤดูแล้ง
 ต่อดันฤดูฝน

2. พัฒนาทุ่งหญ้าแบบปลูกสร้าง การพัฒนาแบบนี้ใช้ทุนค่อนข้างสูง
 เช่นเดียวกับการปลูกพืชเศรษฐกิจอื่น ๆ จะต้องลงทุนค่าไถ เตรียมดิน ค่าปุ๋ย
 เมล็ดพันธุ์ กำจัดวัชพืชและบำรุงรักษา ปัจจุบันมีแต่เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมเท่านั้น
 ที่สนใจ ทุ่งหญ้าแบบปลูกสร้างอาจแบ่งเป็นแบบย่อยต่าง ๆ คือ

- ทุ่งหญ้าในที่โล่ง เป็นแบบทุ่งหญ้าทั่ว ๆ ไปปลูกในพื้นที่ขนาดใหญ่
 ใหญ่ หรือแบบสวนครัว ปัจจุบันมีการปลูกแบบทุ่งหญ้าสวนครัวมากกว่าแบบ
 ทุ่งใหญ่

- ทุ่งหญ้าผสมผสานไม้ยืนต้น เช่น สวนมะพร้าว มีการใช้บ้างทาง
 ภาคใต้ โดยมุ่งหวังเอาปุ๋ยจากสัตว์บำรุงมะพร้าว และจำหน่ายโคเป็นรายได้เสริม

สวนมะพร้าวสามารถปรับปรุงเป็นทุ่งหญ้าผสมผสานปล่องโยโค-กระบือเข้าแทะเล็ม
และยังได้ปุ๋ยจากมูลโค-กระบืออีกด้วย

สวนมะพร้าวที่ปรับปรุงแล้วจะปล่อยให้โค-กระบือเข้าแทะเล็มหรือตัดให้กินก็ได้

- ทွ่งหญ้ามผสมผสานพืชไร่ เป็นการปลูกพืชเลี้ยงโค กระบือ โดยแบ่งพื้นที่เป็นสัดส่วน แบ่งเป็นส่วนที่ปลูกพืชไร่ ข้าว โดยเฉพาะ และอีกส่วนหนึ่งใช้ปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์ โดยใช้แบบทွ่งหญ้าสวนครัวอาศัยผลิตผลพลอยได้จากพืชเป็นอาหารสัตว์เสริมกับหญ้าสวนครัว

นอกจากนั้นอาจใช้วิธีปลูกพืชอาหารสัตว์แซม พืชไร่ หรือข้าวไร่ เช่น ใช้ถั่วฮามาต้าปลูกแซมมันสำปะหลัง ปลูกถั่วสะโตโลแซมข้าวไร่ ในกรณีข้าวไร่ อาจปลูกถั่วสะโตโลหลังข้าวงอก 3 สัปดาห์ ไม่ทำให้ผลผลิตข้าวต่ำลง แต่จะได้ต้นถั่วเป็นอาหารสัตว์ด้วย

ในการใช้ทွ่งหญ้ามผสมผสานพืชไร่ ควรใช้ไม้วงศ์ถั่วยืนต้น เช่น กระถิน แคน ทองกลาง แคนฝรั่ง ปลูกผสมด้วย โดยการปลูกเป็นรั้ว แล้วตัดใบเลี้ยงสัตว์ หรือปลูกผสมแปลงหญ้า โดยปลูกเป็นแถวห่าง ๆ แล้วปลูกหญ้าแซมระหว่างแถวไม้เหล่านี้ ไม้สกุลถั่วเหล่านี้จะช่วยเป็นแหล่งอาหารเสริมโปรตีนในช่วงฤดูแล้ง ซึ่งอาจใช้ฟางข้าวเลี้ยงสัตว์เป็นหลัก อาหารโปรตีนจากใบพืชจะช่วยปรับปรุงการใช้ประโยชน์ฟางข้าวซึ่งมีคุณภาพต่ำได้อย่างดี

พันธุ์พืชอาหารสัตว์

ได้กล่าวแล้วว่า มีหญ้าและถั่วรวมกันแล้วกว่า 22,000 ชนิด แต่พันธุ์ที่ใช้ทำทွ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์มีเพียงเล็กน้อย ทั้งนี้ จะต้องมีการคัดเลือกเอาพันธุ์ที่เหมาะสมเท่านั้น

เกณฑ์การคัดเลือกพันธุ์พืชอาหารสัตว์ คือ

1. สัตว์ชอบกิน
2. ให้ผลผลิตสูง
3. ปรับตัวกับสภาพท้องที่ได้ดี
4. ผลิตเมล็ดได้ดี และแพร่พันธุ์ด้วยเมล็ด
5. คุณค่าทางอาหารสัตว์สูง
6. ทนการแทะเล็มเหยียบย่ำ
7. ทนแล้ง
8. ทนโรคแมลง

จากเกณฑ์กำหนดเหล่านี้ ทำให้มีการนำพันธุ์พืชอาหารสัตว์เข้ามาจากต่างประเทศเพื่อศึกษาคัดเลือกอย่างมากมาย โดยการทดสอบในภูมิภาค และทดสอบแง่อาหารสัตว์ ได้เริ่มมีการนำพันธุ์หญ้าจากต่างประเทศเข้ามาเมืองไทย และทดสอบจริง ๆ เมื่อประมาณปี 2472 (8) จนถึงปัจจุบันมีการนำพันธุ์หญ้าและถั่วเข้ามาไม่ต่ำกว่า 200 ชนิด พันธุ์ที่แนะนำให้ใช้กันแพร่หลายมีดังนี้

สภาพดินดอน และอุดมดี เช่นดินชุดปากช่อง พุทธบาท โชคชัย ดินอ่าวลึก ควรใช้หญ้ารูซี่ กินนี มิอิริชัส ซอกัม เนเปียร์ และเขตกาเรีย เฮมิลสตาร์ กรีนแพนนิค ซิกแนลนอน ถั่วลาย เซอราสโตร กระถิน สะไตโลพันธุ์สะโคฟิลด์ และเอนเดอเวอร์

สภาพดินดอน ดินเลว ดินร่วนทราย เช่น ชุดโคราซ สวี ชุมพร น้ำพอง ใช้หญ้า ซาบี กินนี กรีนแพนนิค บัฟเฟิล เฮมิล กระถิน แคลฝรั่ง ถั่วระยิ้นตัน ฮามาต้า เซอราสโตร ถั่วลิสงนา ซิกแนล และเขกก้าสะไตโล

ริมถนน หว่านเมล็ดพันธุ์ถั่วฮามาต้า, เซอราสโตร, หรือถั่วแกรแฮมสะไตโล

ดินทรายชุดบ้านทอน ปดุกหญ้ากินนี ชิกแนล และสะไตโล

สภาพที่ลุ่มระบายน้ำแล้ว ใช้หญ้ามอริซัส หญ้าปริแคตทูลัม หญ้า
ปล้อง (พื้นเมือง) เขตตาเรีย

สภาพดินทรายจัด เช่น ดินชุดบ้านทอน ใช้หญ้า กินนี ชิกแนล สะไตโล

สภาพในสวนไม้ผล เช่น สวนมะพร้าว ใช้หญ้า กินนี ชิกแนล โคไร
ถั่วลาย ถั่วชู รุซึ

คันนา ริมถนน ใช้ถั่วฮามาต้า เซอราสโตร และถั่วกรแฮมสะไตโล
(ภาคใต้)

ดงหญ้าคาในที่ราบ และภาคใต้ ใช้ถั่วฮามาต้า ถั่วเซนโตรซีมา

พันธุ์หญ้าและการปลูกบำรุง

หญ้ามอริซัส หรือหญ้าขน มีถิ่นเดิมในแอฟริกาเขตร้อน นำเข้ามาประเทศไทย เมื่อพ.ศ. 2472 โดยนายอาร์.พี.โจน โดยนำเข้ามาจากประเทศมาเลเซีย เป็นหญ้าประเภทอายุค้างปี แผ่นเถาถึงตั้งถึงนอน เป็นพืชที่ชอบที่ ๆ มีความชื้นสูงฝนตกชุกขึ้นริมคูหนองได้ดี ใบดก ลำต้นอวบน้ำ สัตว์ชอบกิน กาบใบ และใบมีขนขาวปกคลุม ดินเมล็ดน้อยมาก การปลูกใช้เถาปลูกโดยตัดเป็นท่อน ๆ หรือปลูกทั้งเถา อาจหว่านเถารวม ๆ กัน หรือตัดปักชำเป็นหลุม ๆ ห่างกัน 30-40 ซม. หลังแตกหน่อ 90 วัน ควรตัดหรือปล่อยให้โคแทะเล็มได้ครั้งแรก ไม่ทนการแทะเล็มจึงควรใช้พื้นที่มากต่อโคหนึ่งตัวใน พื้นที่ดินดีควรใช้อัตราปล่อยให้โคแทะเล็ม 3 ไร่/ตัว การใช้ปุ๋ยขึ้นกับสภาพดิน แต่ในปีที่ 2-3 ควรใส่ปุ๋ยในโตรเจนหว่านทับปีละ 2 ครั้งปลูกผสมกับถั่วลาย และเซอราสโตรได้ดี

หญ้าเสม็ด แหล่งดั้งเดิมในแอฟริกา เรานำเข้ามาจากออสเตรเลีย เมื่อ พ.ศ. 2510 เป็นหญ้าอายุค้างปี กอสูง 1.3-1.5 ม. บางแห่งเรียกว่ากินนียักษ์ ลักษณะมีใบปลายใบตั้งตรง แตกต่างจากกินนีโดยที่กินนีมีปลายใบโค้งเล็กน้อย สัตว์ชอบกินดินเมล็ดดีมาก การปลูก ๆ ด้วยเมล็ดอัตรา 1-1.5 ก.ก./ไร่ หรือแยกหน่อปลูก เหมาะสำหรับใช้ทำทุ่งแทะเล็มหรือปลูกทุ่งหญ้าสวนครัว ชอบดินดอนระบายน้ำได้ดี ไม่ทนร่มเงา ในช่วงฤดูฝนอาจตัดเลี้ยงสัตว์ได้ทุก ๆ 35 วันและควรบำรุงด้วยปุ๋ยในโตรเจน ในปีที่ 2 เช่นเดียวกับหญ้าอื่น ๆ การใช้ทำทุ่งแทะเล็มควรปล่อยให้โคแทะเล็มช่วงยาว กล่าวคือ ให้หญ้าพักตัวนาน และควรตัดและกำจัดใบแก่สม่ำเสมอโดยการตัดทิ้ง หรือเผา

หญ้าโคโร แหล่งเดิมใน ศรีลังกา นำเข้าเมืองไทย เมื่อปี พ.ศ. 2522 โดยนายรัชชัย อินทรสูต เป็นหญ้าอายุค้างปี มีเถาเลื้อยคลุมดินเช่นเดียวกับหญ้าแพรง ทนร่มเงา สัตว์ชอบกิน ไม่ทนแทะเล็ม แต่ดินเมล็ดน้อยเหมาะสำหรับปลูกทำทุ่งในสวนไม้ผลในแหล่งดินดีและฝนตกชุก การปลูกใช้เถาปลูกหว่านแล้วไถกลบ หรือปักชำเป็นหลุม ๆ ห่างกัน 30-40 ซม. ปลูกปนกับถั่วลายได้ดี ไม่ควรปล่อยให้โคแทะเล็มบ่อยเกินไปแต่ควรรันระยะให้หญ้าพักตัวนาน 1 1/2-2 เดือน

หญ้าซิกแนลนอน

หญ้าซิกแนลนอน แหล่งดั้งเดิมจาก แอฟริกา แต่เรานำเข้ามาจากฮ่องกง เมื่อปี 2499 เป็นหญ้าประเภทอายุค้างปี กอตั้งตั้งกิ่งแผ่ ลักษณะเตาและใบ คล้ายหญ้ามอริซัส ใบมีขนปกคลุมมากกว่า สัตว์ชอบกินน้อยกว่าหญ้ามอริซัส แต่ทนการแทะเล็มมากกว่า ทึดเมล็ดดีกว่า และทนแล้งดีกว่า การปลูกปลูกด้วย เมล็ด หรือแยกหน่อชำ ใช้อัตราเมล็ด 2 ก.ก./ไร่ ควรปลูกปนกับถั่วลาย เหมาะ สำหรับเป็นทุ่งปล่อยโคแทะเล็ม ควรให้สัตว์แทะเล็มบ่อย ๆ เพื่อให้หญ้าอ่อน อยู่เสมอ หากปล่อยแก่โคจะไม่กิน ในกรณีที่หญ้าแก่ ควรตัดแล้วเผาข้างเพื่อ ขจัดเศษหญ้าแก่ หญ้าชนิดนี้อาจใช้ปลูกทำทุ่งหญ้าในสวนมะพร้าวที่มีต้นมะพร้าว สูงเกิน 10 เมตร หรือมีร่มเงาไม้ที่บดบังไป หญ้าพันธุ์นี้ไม่ควรใช้เลี้ยงแกะเนื่องจากปรากฏการเป็นพิษในท้องที่บางแห่งของมาเลเซีย

หญ้ากีนนี่ แหล่งดั้งเดิมจากแอฟริกา นำเข้าเมืองไทยพร้อมกับหญ้ามอริชส์โดยบุคคลเดียวกัน เป็นหญ้าอายุค้างปี ลักษณะเป็นกอตั้งแบบกอตะไคร้ใบเรียวยาว ติดเมล็ดได้ดี ใบดก โคชอบกิน ทนแล้ง และขึ้นได้ดีในสวนมะพร้าว และชอบดินดอน ระบายน้ำดี การปลูกใช้เมล็ดปลูกอัตรา 1.5-2 ก.ก./ไร่ ต้นกล้าโตช้ามากในระยะแรกอาจจะต้องกำจัดวัชพืชอย่างดี ปลูกปนถั่วลาย เซอราสโตร หรือสะไตโล หลังเมล็ดงอก 80 วัน ควรปล่อยโคแทะเล็มครั้งแรกต่อ ๆ ไปใช้ได้ทุก ๆ 45 วัน ในปีที่ 2 ควรใช้ปุ๋ยไนโตรเจนหว่านทับปีละ 2 ครั้ง และในดินร่วนทราย ควรใช้ปุ๋ยมากในอัตรา 30 ก.ก./ไร่ เหมาะสำหรับใช้ปลูกทำทุ่งปล่อยโคแทะเล็ม หรือใช้ปลูกแบบหญ้าสวนครัว

หญ้ากีนนี่

หญ้ารูซี่ มีชื่อเรียกว่า หญ้าคองโก มีแหล่งดั้งเดิมในแถบคองโก นำเข้าประเทศไทยเมื่อปี 2511 โดยฟาร์มโคนมไทย-เดนมาร์ก เป็นหญ้าประเภทอายุค้างปี เป็นกอตั้งสูงปานกลาง ลักษณะใบเดาคคล้ายหญ้าซิกแนล แต่แผ่นใบมีขนขาวๆ ปกคลุมหนากว่า เมื่อจับดูจะรู้สึกคล้ายกำมะหยี่ ติดเมล็ดดีมาก เมล็ดมีความงอกสูงมาก และทนการเหยียบย่ำแทะเล็ม โคเร็ว สัตว์ชอบกินน้อยกว่าหญ้ามอริซัส ในดินร่วนทรายควรปลูกร่วมกับถั่วเซอราสโตร แต่ในดินหนักควรปลูกร่วมกับถั่วลาย การปลูกใช้เมล็ดปลูก อัตรา 1-2 ก.ก./ไร่ ในปีที่สองควรใช้ปุ๋ยในโตรเจนหว่านทับปีละ 2 ครั้ง ไม่ควรใช้หญ้านี้เลี้ยงแกะเพราะเป็นพิษเช่นเดียวกับหญ้าซิกแนลนอน

หญ้ารูซี่

หญ้ากรีนแพนดิก แหล่งดั้งเดิมจากแอฟริกา นำเข้าเมืองไทยครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2499 โดยนำมาจากออสเตรเลีย เป็นหญ้าอายุค้างปี กอเตี้ย สูงประมาณ 75 ซม. ลำต้นเล็กกว่าหญ้างินนี่ ใบสั้นกว่า และสีซีดกว่า มีขนปกคลุมใบ สัตว์ชอบกิน ทนร่มเงา และติดเมล็ดดีมาก ใช้หว่านในสวนป่า และสวนไม้ผลได้ดี ใช้เมล็ดปลูกอัตรา 1.5-2 ก.ก./ไร่ หรือปลูกด้วยหน่อปลูกปนถั่วลาย หรือฮามาต้า

แล้วแต่สภาพดิน ถ้าเป็นดินแฉะค่อนข้างแฉะ ควรใช้ถั่วฮามาต้า ในแหล่งดินร่วนทรายควรใช้ปุ๋ยในโตรเจนหว่านทับปีละ 2 ครั้ง เหมาะสำหรับปลูกเพื่อปล่อยสัตว์แทะเล็ม แต่อาจตัดทำหญ้าแห้งได้

หญ้าเนเปียร์

หญ้าเนเปียร์ แหล่งดั้งเดิมในแอฟริกา นำเข้ามาในปี 2472 เป็นหญ้าอายุค้างปี กอสูงตั้งตรงคล้ายกออ้อย ใบดก แต่ออกลำแบบอ้อย สัตว์ชอบกิน ใช้ตัดให้สัตว์กิน หรือตัดทำหญ้าหมัก ไม่ทนเหยียบย่ำเหมาะสำหรับทำทุ่งหญ้าสวนครัว ไม่ติดเมล็ด แต่ปลูกได้ดีโดยใช้ลำต้นปักชำ ใช้เลี้ยงสัตว์ได้หลังจากแตกหน่อ 80 วัน และครั้งต่อ ๆ ไปตัดได้ทุก ๆ 45 วัน หรือ 40 วัน ไม่ควรปล่อยให้แตกลำแข็ง โคจะไม่กิน แต่ควรให้มีลำต้นอ่อน ๆ ใช้เลี้ยงสุกรได้ ให้สุกรเคี้ยวดูหน้าและคายขานทิ้ง ไม่ควรหั่นเป็นชิ้นเล็ก ๆ จะทำให้สุกรกลืนกากเข้าไปมากเกินไป

หญ้าชอกกัมแดง พันธุ์ชูก้าตริบ เป็นหญ้าลูกผสม นำเข้าจากออสเตรเลียในปี 2510 เป็นหญ้าอายุปีเดียว ลำต้นสูง รสหวาน ปลูกง่าย โคชอบกิน เหมาะสำหรับเลี้ยงโคนม และตัดให้กิน ต้องปลูกทุกปี ควรตัดเลี้ยงโคในระยะเริ่มมีดอกอ่อน ๆ หากตัดเร็วกว่านี้อาจมีสารกรดพรัซซิคเข้มข้นเป็นอันตรายกับสัตว์ติดเมล็ดดีมาก และงอกดี ใช้เมล็ดปลูก 3 ก.ก./ไร่

หญ้าซาบี้ มีแหล่งดั้งเดิมจากอัฟริกา นำเข้าเมืองไทยใน พ.ศ. 2514 เป็นหญ้าอายุค้างปี แผ่กอเดี่ยวเช่นเดียวกับหญ้าขน ใบดก ทนแล้ง และทนแพะ เล็ม เหมาะกับดินดอนร่วนทราย ดินเมล็ดดี และสัตว์ชอบกิน ปลูกปนกับอ้าว สามาต้า เหมาะกับการปลูกทำทุ่งแพะเล็มในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปลูกด้วย เมล็ดอัตรา 2 ก.ก./ไร่ หรือแยกกอชำ ต้นกล้าโตช้า จึงควรมั่นกำจัดวัชพืชเสมอ ออกดอกเร็ว และนกกระจาบชอบกินเมล็ด

หญ้าเซตคาเรีย หรือเซาท์อัฟริกัน มีหลายสายพันธุ์ แหล่งดั้งเดิม จากอัฟริกาแถบประเทศเคนยา นำเข้ามาเมืองไทยครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2503 โดย นำมาจากไต้หวันเป็นหญ้าอายุค้างปี กอตั้งตรงสูง 1.2-1.5 เมตร ขึ้นได้ดีใน ป่าที่คอย และที่นาซึ่งน้ำไม่ขังนานเกินไป ดินเมล็ดดี ปลูกด้วยเมล็ดหรือแยก หน่อชำใช้เมล็ดอัตรา 2 ก.ก./ไร่ เหมาะสำหรับปลูกทำทุ่งแพะเล็มโดยปลูกปน กับอ้าวกรีนลีฟ หรือเซอราสโตร

หญ้าบัพเฟิล มีหลายสายพันธุ์ แหล่งดั้งเดิมจากอัฟริกา นำเข้าเมืองไทย ในปีพ.ศ. 2499 โดยนำมาจากฟิลิปปินส์ อายุค้างปี กอเดี่ยว ระบบรากแข็งแรง โดยมีเหง้าคล้าย ๆ หัวขิงข่า ทนแล้ง ทนแพะเล็ม และสัตว์ชอบกิน ดินเมล็ดดี มาก ปลูกด้วยเมล็ด หรือแยกหน่อปลูก ใช้ได้ดีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ชอบที่ดอน ระบายน้ำดี การปลูกปลูกด้วยเมล็ดอัตรา 2 ก.ก./ไร่ โดยปลูกปน กับอ้าวเซอราสโตร

หญ้าแก้วเดมาลา แหล่งดั้งเดิมจากอเมริกาใต้ อายุค้างปี เป็นหญ้า ประเภทกอตั้ง สูงประมาณ 1.4 เมตร ใบดก ไม่แตกฉ่ำ ใบโตคล้ายใบข้าวโพด และเป็นกอใหญ่ ปลูกได้ทั้งในดินนา ที่ดอน และดอยทางภาคเหนือ สัตว์ชอบ กิน เหมาะสำหรับตัดให้กิน ไม่ทนการเหยียบย่ำ ไม่ติดเมล็ด แต่ปลูกโดยหน่อ ได้ดี โดยปลูกห่างหลุมละ 60-70 ซม.

หญ้าปริแคะตุลัม แหล่งดั้งเดิมจากอเมริกาใต้ เรานำมาจากออสเตรเลีย เมื่อปี พ.ศ. 2516 เป็นหญ้าอายุค้างปี กอเดี่ยวสูงประมาณ 50-60 ซม. ใบดก ติดเมล็ดมากและเมล็ดงอกดี แต่สัตว์ไม่ค่อยชอบกิน แต่ในช่วงแล้งโคกินดี เหมาะกับที่ลุ่มระบายน้ำไม่ดี ดินเฉว แต่ก็ปรับตัวได้ดีกับในที่ดอน แม้คุณภาพ

ถั่วเซนโตรซีมา

ไม่ดี แต่แนะนำให้ปลูกในท้องที่ ๆ ปลูกหญ้าอื่นไม่ได้ผลเท่าที่ควร ปลูกด้วย
เมล็ด 2 ก.ก./ไร่ ใช้ทำทุ่งปล่อยสัตว์แทะเล็ม

ถั่วลาย แหล่งดั้งเดิมในทวีปอเมริกาใต้ ไม่ทราบประวัติการนำเข้า
แน่นอน แต่ชาวสวนยางได้ใช้เป็นพืชคลุมมานานแล้ว เข้าใจว่านำเข้ามาจาก
มาเลเซีย เป็นถั่วเถาอายุค้างปี ทนร่มเงา และปลูกขึ้นได้ดีในหลายท้องที่ ทั้ง
ที่โล่ง และสวนไม้ผล ชอบดินอุดม และฝนตกชุก แต่ก็สามารถปลูกได้ในดิน
ชุดโคราชในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ใช้เมล็ดปลูก 1.5 ก.ก./ไร่ ปนกับหญ้า
มอริซัส กินนี รูซี่ หรือซิกแนล ทนการแทะเล็มมาก ไม่มีแมลงรบกวน ควรใช้
เชื้อไรโซเบียมคลุกเมล็ดก่อนปลูก อาจใช้ปลูกปรับปรุงทุ่งหญ้าคาในที่ราบ

ถั่วเซอราสโตร

ถั่วเซอราสโตร แหล่งดั้งเดิมจากออสเตรเลีย โดยการผสมพันธุ์ตัดพันธุ์ขึ้นที่ห้องปฏิบัติการทุ่งหญ้ารัฐควีนแลนด์ นำเข้าเมืองไทยเมื่อ พ.ศ. 2505 เป็นถั่วเถาอายุค้างปี ขึ้นได้ดีในที่ดอน ดินร่วนทราย ฝนน้อย สัตว์ชอบกิน แต่ต้นอ่อนแมลงชอบกิน ใช้ปลูกปนกับหญ้ามอริซัส กรีนแพนดิก และกินนี หรือเซตทาเรีย ดินเมล็ดดีมาก ใช้ปลูกโดยเมล็ดอัตรา 1.5 ก.ก./ไร่

ถั่วฮามาต้า มีชื่อเรียกว่า ถั่วเวอรานอ ถิ่นกำเนิดในอเมริกากลาง แต่เรานำเข้ามาจากประเทศออสเตรเลีย เมื่อ พ.ศ. 2514 มีอายุ 2 ปี ทรงพุ่มเตี้ยสูงประมาณ 50 ซม. ปรับตัวกับดินเลวได้ดี ใช้ได้ดีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดินเมล็ดดี แพร่พันธุ์เร็ว โคชอบกิน ปัจจุบันใช้หว่านปรับปรุงทำเลเลี้ยงสัตว์สาธารณะ กันนา และริมถนน ทนการแกะเล็ม แต่ไม่ทนร่มเงาอัตราเมล็ด 1-2 ก.ก./ไร่ โดยหว่านในช่วงปลายฤดูแล้งก่อนต้นฤดูฝนขณะที่พืชดั้งเดิมยังไม่เริ่มผลใบ เมื่อหว่านแล้วปล่อยโคแกะเล็มหญ้าบ่อย ๆ เพื่อบังคับให้หญ้าพื้นเมืองสั้นเตี้ย ไม่บังร่มเงาแก่ฮามาต้า

ถั่วกูดชู แหล่งดั้งเดิมแถบเอเชียอาคเนย์ อายุค้างปี เป็นถั่วเถาเลื้อยคลุมดิน ชาวสวนยางใช้ปลูกเป็นพืชคลุมมานานแล้ว ใช้เป็นอาหารสัตว์ได้ดี ชอบในที่ฝนตกชุก ทนร่มเงา ชอบดินอุดม ทนดินกรดอ่อน ๆ ใช้ปลูกร่วมกับหญ้าอมริชัสได้ดี แนะนำให้ใช้ปลูกในทุ่งหญ้าสวนไม้ผล แต่ไม่ทนต่อการแกะเล็มเท่ากับถั่วลาย การปลูกใช้เมล็ดอัตรา 1.5 ก.ก./ไร่

ถั่วกรีนลีฟ เดสโมเดียม แหล่งดั้งเดิมในอเมริกาใต้ เรานำเข้ามาจากออสเตรเลียเมื่อ พ.ศ. 2507 เป็นถั่วอายุค้างปี แผ่เถาสั้น ๆ แล้วตั้งชันสูงประมาณ 60 ซม. ใบดก ชอบดินอุดม และฝนตกชุกปานกลาง ขึ้นได้ในที่ดอนร่วมกับตงหญ้าคา ต้องการเชื้อไรโซเบียมเฉพาะพันธุ์ ต้องการธาตุฟอสฟอรัสในเกณฑ์สูง ทนแกะเล็มพอใช้ ตัดเมล็ดดี และใช้ปลูกอัตรา 1.5 ก.ก./ไร่ ควรใช้ปลูกร่วมกับหญ้ากรีนแพนิก กินนีและเฮมิล

ถั่วกรีนลีฟ เดสโมเดียม

กระถิน แหล่งดั้งเดิมในอเมริกาใต้ นำเข้าเมืองไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา แพร่พันธุ์กลายเป็นไม้พื้นเมืองพบขึ้นทั่ว ๆ ไป พันธุ์ดั้งเดิมอยู่ในกลุ่มพันธุ์เล็ก ต่อมาในปี 2507 ได้นำเข้ามาหลายพันธุ์โดยนำมาจากออสเตรเลีย โดย ดร. ซีเกฟัส ชาวอเมริกัน มีพันธุ์กระถินยักษ์หลายพันธุ์ เช่น เอลซาลวาดอร์ ไอวอรีโคส และฮาวาย ไม้มีโปรตีนในเกณฑ์สูง สัตว์ชอบกิน ปัจจุบันมีการปลูกทำใบแห้งผลิต ใบกระถินป่นปีละประมาณ 60,000 ตัน โดยแหล่งผลิตใหญ่อยู่ในเขตจังหวัด กาญจนบุรี พันธุ์ไอวอรีโคส และฮาวาย เอลซาลวาดอร์ ให้ผลผลิตสูงกว่าพันธุ์พื้นเมือง แต่ทราบว่าพันธุ์กระถินยักษ์ที่ปลูกในฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย หลายพันธุ์ มีแมลงทำลายเสียหายมาก จึงควรระวัง และน่าจะใช้พันธุ์พื้นเมือง เป็นหลัก ไปก่อน

ในใบกระถินมีสารกรดอะมิโนชนิดหนึ่งเรียกว่า มิมโมซิน ออกฤทธิ์เป็นพิษกับสัตว์ ถ้าหากได้รับจำนวนมาก และเป็นเวลานานในโค แพะ แกะ ทำให้ขนร่วง เยื่อในช่องปากเป็นแผล การใช้ใบกระถินตามปกติวันละ 2-3 ก.ก. ร่วมกับหญ้า ฟางข้าวจะไม่เป็นพิษ

การปฏิบัติบำรุงแปลงหญ้า

แปลงหญ้าเริ่มปลูกปีแรก ผลิตหญ้าส่วนมากโดยเฉพาะหญ้าประเภท ค้างปิ้งอกข้า และต้นกล้าเจริญช้า ดังนั้นโอกาสที่วัชพืชขึ้นคลุมจึงมีมาก สมควรอย่างยิ่งที่จะคอยควบคุมวัชพืช หรือหากทำได้การเตรียมดินก่อนปลูกหญ้าควรไถพรวนฆ่าวัชพืช หรือใช้ยาฆ่าวัชพืชครั้งหนึ่งก่อนก็จะช่วยได้มาก เมื่อหญ้าเริ่มงอกแล้วควรกำจัดวัชพืชโดยการขูดกากหรือถอนต้นซึ่งต้องใช้แรงงานมาก หากมีวัชพืชมาก ควรปล่อยให้พอหญ้าขึ้นสูงแล้วใช้เครื่องจักรตัดทำลาย หญ้าจะไม่ตาย แต่จะลดปริมาณวัชพืชลงได้บ้าง ในกรณีที่มีพื้นที่น้อย ๆ ควรใช้แรงงานคนขุดมากจะให้ผลดีกว่า

ในกรณีปลูกหญ้าผสมแล้วสามห้า เมื่อหญ้าและถั่วงอกต้นหญ้าสูงประมาณ 1 ฟุต ควรปล่อยให้สัตว์แทะเล็มเบา ๆ เพียง 1-2 วัน ช่วยให้หญ้าบาง ไม่เกิดร่มเงาบังถั่ว การปล่อยให้โค แพะเล็มจริง ควรกระทำเมื่อหญ้าตั้งตัวแข็งแรง ระบบรากและกอเจริญดี ซึ่งโดยทั่ว ๆ ไปจะใช้เวลาประมาณ 80-100 วัน ระยะนี้ หญ้าแก่มาก

แต่เราต้องการให้หญ้าตั้งตัวดี การปล่อยสัตว์แทะเล็มครั้งต่อ ๆ ไป ควรให้บ่อยครั้งกว่านี้ อย่ายปล่อยให้หญ้าแก่จัด โค จะไม่กินและคุณภาพด้อย โดยเฉพาะหญ้าชิกแนล ปริมาณตุ่มต้องระวังเป็นพิเศษ ควรให้หญ้าอยู่ในระยะอ่อนเหมาะกับการใช้เป็นอาหารสัตว์อยู่เสมอ

แปลงหญ้าเก่า ในปีที่ 2 ควรเริ่มบำรุงปุ๋ยในโตรเจนโดยหว่านทับหลังจากตัดหญ้าหรือปล่อยโคแทะเล็มแล้ว สำหรับอัตราปุ๋ยขึ้นอยู่กับสภาพความอุดมของดิน ในดินร่วนทรายชุดโคราช ควรหว่านทับ 20 ก.ก./ไร่ ปีละ 2 ครั้ง

สำหรับธาตุอื่น ๆ ควรตรวจดูดินเช่น ฟอสฟอรัส โพแทสเซียม แคลเซียม ตลอดจนแมกนีเซียม ซึ่งจำเป็นกับสัตว์ด้วย หากในดินมีต่ำควรใส่ให้เสมอด้วย โดยเฉพาะโคนม จะไวต่อการขาดแร่ธาตุมากโดยเฉพาะแคลเซียม และแมกนีเซียม โดยเฉพาะในกรณีดินค่อนข้างเป็นดินทรายจัด

การเตรียมดินค่อนข้างเป็นทรายจัด ชุดบ้านทอน เพื่อปลูกหญ้า

แปลงหญ้าเก่าดำบำรุงและดูแลดี ๆ จะสมบูรณ์อยู่ได้หลายปี แต่ถ้าหญ้า
บางลงไปมาก ควรไถพรวนหว่านถั่วทับ หรือปลูกใหม่แล้วแต่สภาพของหญ้า

ในการปฏิบัติบำรุงแปลงหญ้านั้นจะต้องระลึกอยู่เสมอว่า จะต้องทำให้
ได้หญ้าอ่อนคุณภาพดีเลี้ยงโค และขณะเดียวกันทุ่งหญ้าจะต้องมีอายุใช้การได้นาน
หลายปีด้วย ถ้าหากปล่อยโคแทะเล็มหญ้าอ่อน ๆ บ่อยเกินไป หญ้าจะทรุดโทรม
และอายุสั้น เนื่องจากใบซึ่งเปรียบเสมือนโรงงานอาหารถูกทำลาย การสังเคราะห์
อาหารจากการใช้พลังงานแสงแดดจะไม่ดีเท่าที่ควร หญ้าจะต้องดึงเอาอาหาร
สำรองในรากเหง้า ลำต้นมาใช้ หากดึงมากเกินไปก็จะทรุดโทรมตายไปในที่สุด
ขณะเดียวกันในใบหญ้าอ่อนจะให้โปรตีนสูงมาก กล่าวคือคุณภาพดี ในทางกลับ
กันถ้าปล่อยหญ้าให้แก่ใช้ประโยชน์น้อยจะได้หญ้าที่มีกากเยื่อใยมาก โปรตีนต่ำ
แม้จะให้ผลผลิตสูงแต่สัตว์ใช้ประโยชน์ได้น้อย ในกรณีหญ้างินนี้การตัด หรือ
ปล่อยโคแทะเล็ม ประมาณ 40-45 วัน ต่อครั้ง จะให้ผลดีที่สุด จากการทดลอง
ในหญ้างินนี้ โดยการตัดหญ้าระยะต่าง ๆ กัน ตั้งแต่ 15 วัน 25 วัน ถึง 75
วัน ต่อครั้ง เป็นเวลา 2 ปี ปรากฏว่า การตัดทุก 15 วัน ให้ผลผลิตหญ้าสด 9.4
ตัน/ไร่ โปรตีน 17.3% (แห้ง) ส่วนการตัดทุก ๆ 45 วัน ให้ผลผลิต 14.0 ตัน/ไร่ และ
โปรตีน 8.2% (แห้ง) แต่อาหารสำรองในรูปน้ำตาลซูโครสต่างกันมาก ในกรณีตัด
ทุก ๆ 15 วัน ให้ผลเพียง 40 กรัม/เหง้า แต่ระยะ 45 วัน ให้ผล 128.0 กรัม/เหง้า
นั่นคือ มีการสะสมอาหารได้มากกว่า ซึ่งให้หญ้ามี่ชีวิตใช้การได้นานกว่า (5)

ในกรณีที่มีหญ้าเหลือเฟือโดยเฉพาะในช่วงกลางฤดูฝน ซึ่งหญ้าเจริญดี
หากมีโคน้อยหญ้าเหลือมากสมควรจะได้ตัดทำหญ้าหมักเก็บไว้ในช่วงฤดูแล้ง
การทำหญ้าแห้งอาจจะต้องรอจนถึงช่วงปลายฤดูฝน โดยตัดหญ้าฝั่งแดด และเก็บ
อัดฟ่อนไว้ใช้ แปลงที่จัดไว้สำหรับทำหญ้าแห้งควรจะได้ปล่อยโคแทะเล็มในช่วง
ต้นและกลางฝน แล้วปิดแปลงให้หญ้าเจริญจนถึงปลายฝนแล้วจึงตัดทำหญ้าแห้ง
ก็จะได้หญ้าแห้งคุณภาพดี กล่าวคือหญ้าไม่แก่จัดเกินไป

สำหรับแผนการจัดอาหารสัตว์ ในช่วงฤดูแล้งซึ่งขาดแคลนหญ้าสดนั้น
สมควรได้วางแผนปลูกถั่วไม้ยืนต้น เช่น กระจดิน แด หรือทองหลวง หรือแคฝรั่ง
ไว้ด้วย โดยปลูกตามริมรั้วหรือในแปลงหญ้า ทั้งนี้เพื่อได้ตัดใบสำหรับเลี้ยงโค
กระบือ โดยใช้ร่วมกับหญ้าแห้ง หรือฟางข้าว ใบถั่วเหล่านี้มีโปรตีนสูง ให้อาหาร
โปรตีนแก่สัตว์เป็นอย่างดี

แปลงหญ้าสวนครัว

หญ้าสวนครัว หมายถึง หญ้าที่ปลูกในพื้นที่เล็กน้อยหลังบ้าน หรือหัวไร่ปลายนา ได้รับการบำรุง และตัดใช้ประโยชน์ในการเลี้ยงสัตว์

การทำหญ้าสวนครัว เป็นการเตรียมหญ้าสดไว้เสริมอาหารโค กระบือ เป็นการเสริมอาหารชั้นดีแก่สัตว์ เหมาะสำหรับการเลี้ยงโค กระบือครอบครัวละ 2-3 ตัว กรมปศุสัตว์ได้เริ่มส่งเสริมการปลูกหญ้าแบบนี้เมื่อ พ.ศ. 2518 ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยโครงการพัฒนาปศุสัตว์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือจังหวัดขอนแก่น ใช้เงินงบประมาณกู้จากธนาคารโลก ปัจจุบันมีหลายหมู่บ้านนิยมปลูกหญ้าสวนครัวดังกล่าว บางหมู่บ้าน เช่น ที่ห้วยไร่ จังหวัดชัยภูมิ พื้นที่หลังบ้านแทบทุกครัวเรือนกลายเป็นทุ่งหญ้า โดยใช้หญ้าหมักเป็นหลัก และปลูกกระถินตามรั้วบ้าน

พันธุ์หญ้าที่ใช้ เลือกพันธุ์ที่ให้ผลผลิตสูงปลูกง่าย เก็บเกี่ยวง่าย โดยมากใช้หญ้าประเภทกอ เช่น กินนี เสมิล ถั่วเตมาดา รุจี ส่วนถั่วมีกระถินเป็นหลัก และบางแห่งใช้สามาด้า หรือ ถั่วเซอราสโตรปลูกปนทุ่งหญ้า ในภาคเหนือที่จังหวัดเชียงใหม่ ผู้เลี้ยงโคนิยมใช้หญ้าเนเปียร์ สำหรับในที่ลุ่มน้ำท่วมถึงควรใช้หญ้ามอริซัส โดยสรุปควรใช้หญ้า อายุค้างปี เพราะปลูกครั้งเดียวแล้วอยู่ได้หลายปี โดยไม่ต้องปลูกใหม่

หญ้าต่าง ๆ ที่กล่าวแล้ว อาจปลูกด้วยหน่อสะดวกกว่า และตั้งตัวเร็ว เนื่องจากพื้นที่เล็กน้อย การปลูกด้วยหน่อจึงไม่มีปัญหาเรื่องแรงงาน

แต่อย่างไรก็ตาม สำหรับพันธุ์ต่าง ๆ นอกจาก ถั่วเตมาดา และเนเปียร์ อาจใช้เมล็ดปลูกได้ โดยอาจใช้วิธีเพาะต้นกล้าก่อน โดยเฉพาะในที่ ๆ ปลอดภัยจากไก่ สุกร หรืออาจล้อมรั้วป้องกันสัตว์เหล่านี้ก็ได้ เมื่อหญ้างอกสูงประมาณ 1 ฟุต ก็นำไปปลูกปักชำในแปลงที่ต้องการ

การปลูกควรเตรียมไถ พรวนดิน อย่างดี เช่น เกี่ยวกับการปลูกพืชอื่น ๆ ประการสำคัญคือ เกี่ยวกับวัชพืชควรกำจัดหรือทำลายก่อนที่พืชดังกล่าวจะออกดอกติดเมล็ด แพร่ขยายพันธุ์ในแหล่งดินเปรี้ยว หรือกรดจัดควรจัดการแก้กรดโดยการใส่ปูนขาว หรือปูนมาดตามคำแนะนำของกรมพัฒนาที่ดิน หรือกรมวิชาการเกษตร

ควรรักษา pH ของดินให้อยู่ระหว่าง 6.0-6.4 ก็เหมาะกับการปลูกพืชอาหารสัตว์ทั่ว ๆ ไป การใช้ปุ๋ยควรรักษาปุ๋ยคอกเป็นหลักเพื่อทุ่นค่าใช้จ่ายแต่ในบางกรณีที่ดินเลวจำเป็นต้องใส่ปุ๋ยเคมีธาตุต่าง ๆ ด้วย เช่น เกี่ยวกับการปลูกพืชอื่น ๆ ทั่ว ๆ ไป การใช้ปุ๋ยควรรักษาปุ๋ยคอกเป็นหลักเพื่อทุ่นค่าใช้จ่ายแต่ในบางกรณีที่ดินเลวจำเป็นต้องใส่ปุ๋ยเคมีธาตุต่าง ๆ ด้วย เช่น เกี่ยวกับการปลูกพืชอื่น ๆ

การตัดเลี้ยงสัตว์ ควรตัดระยะอ่อน ๆ อายุประมาณ 35 วัน ต่อครั้ง โดยหมุนเวียนตัดเป็นหย่อม ๆ ปล่อยให้โคกินวันละ 6-10 ก.ก./ตัว เป็นอาหารเสริม หลังจากตัดทุก 2-3 ครั้ง ควรใส่ปุ๋ยบำรุง ซึ่งอาจใช้มูลสัตว์ เช่น ปุ๋ยคอกโดยใช้ยูเรียหว่านทับ สำหรับหญ้าเนเปียร์ ควรตัดชิดผิวดิน ส่วนหญ้าอื่น ๆ ตัดให้เหลือตอสูง 5-6 นิ้ว หญ้าสวนครัวถ้าบำรุงดี ๆ อาจมีอายุ 5-6 ปี หรือกว่า

การปลูกหญ้าสวนครัว สมควรอย่างยิ่งที่จะปลูกถั่วไม่ยืนต้นตามริมรั้ว เช่น กระถิน แด ทองหลวง หรือถั่วแระต้น เพื่อใช้เป็นอาหารเสริมโปรตีน ทั้งช่วงฝนและช่วงแล้ง

การปลูกกระถินริมรั้ว

ประโยชน์ - เป็นรั้วกันอาณาเขตบ้าน หรือสวนไม่ต้องลงทุนหาไม้อื่น ๆ

- ใต้ไม้ เช่น เผาถ่าน ทำฟืน
- ใซ้ยอดอ่อนเป็นอาหารคน
- ใต้ใบเป็นอาหารสัตว์

พันธุ์ หากประสงค์จะใช้ไม้เนื้อใซ้สอย ควรใช้พันธุ์กระถินยักษ์ เช่น ไอออร์โคส K8 ฮาวาย แต่ทราบว่าพันธุ์กระถินในต่างประเทศ เช่น อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ มีแมลงทำลายมาก ควรระวังอาจใช้พันธุ์พื้นบ้านแต่โตช้า

การปลูก ใช้เมล็ดหยอดเป็นแถวชิด หรือประมาณ 30 ซม. หยอดเป็น 4 แถว เมล็ดที่ใซ้ปลูกควรแช่น้ำร้อน 80°ซ นาน 2-3 นาที นำออกผึ่งแดดให้แห้ง แล้วเก็บไว้ปลูก หรืออาจปลูกโดยเพาะกล้าไว้ก่อนแล้วถอนต้นกล้าไปปลูกเป็นแถว ๆ ตามความประสงค์ โดยเฉพาะใซ้กล้าโตสูงประมาณ 60 ซม. แล้วถอนและริดใบออก นำไปปลูก ทั้งนี้เพื่อป้องกันไ้้ สุกกร ทำลาย

การใส่ปุ๋ย อาจใช้ปุ๋ยคอก หรือปุ๋ยเคมี ตามแต่จะหาได้ ปุ๋ยคอกควรรีใช้ อัตรา 3 ตันต่อไร่ โดยหว่านคลุกกับดินให้เข้ากันดี ส่วนปุ๋ยเคมีใช้ปุ๋ยฟอสเฟตและโปแตส เมื่อเริ่มปลูก ส่วนอัตราปุ๋ยขึ้นอยู่กับความอุดมของดิน ในดินร่วนทรายทรายจัดควรรีใส่อัตราไม่ต่ำกว่า 25-30 ก.ก./ไร่ ถ้าเป็นกรดควรแก้โดยการใส่ปูนขาว หรือปูนมาดตามลำดับตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ทางดินปุ๋ยโดยเฉพาะ ในแหล่งดินทรายและกรดจัด มักมีธาตุอะลูมิเนียมเป็นพิษกับกระถิน สมควรอย่างยิ่งที่จะได้ใส่ปูนแก้กรด และลดพิษดังกล่าว มิฉะนั้นกระถินจะไม่เจริญ

การตัดเลี้ยงสัตว์ หลังจากกระถินงอกควรปล่อยให้สูงประมาณ 1.5 เมตร จึงเริ่มตัด หลังจากตัดครั้งแรกแล้ว ในการตัดครั้งต่อ ๆ ไป อาจตัดให้ต่ำกว่านี้ แต่ด้วยความต้องการ ส่วนระยะช่วงการตัด ริดใบ อาจใช้ช่วง 50-60 วัน ถ้าปล่อยนานเกินไป จะแตกกิ่งกรูกร้าง

การตัดเลี้ยงสัตว์ อาจตัดให้กินใบสด โดยให้โคกินตัวละ 3-4 ก.ก.ต่อวัน โดยในระยะแรกควรรีให้กินน้อย ๆ ก่อนประมาณ 1-2 สัปดาห์ แล้วเพิ่มให้กินถึง 3-4 ก.ก. โดยกินปนกับหญ้าสด หรือฟาง หรือวัสดุเหลือใช้อย่างอื่น ๆ เช่น ใบอ้อย เศษข้าวโพด ฯลฯ

นอกจากนั้นถ้ามีใบเหลือเพื่อควรเก็บใบตากแดดทำเป็นใบกระถินแห้งไว้เลี้ยงสัตว์ในช่วงแล้งด้วย

ในการทำทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์นั้น ทุ่งหญ้าที่ปลูกอาจเป็นสวนเพียงเล็กน้อย ไม่พอกับสัตว์ควรพิจารณาหาแหล่งอาหารจากแหล่งอื่น ๆ เช่น ทำเลสาธารณะ เศษหญ้าวัชพืชในสวนในไร่แหล่งใบพืชจากไม้ยืนต้น เศษวัสดุพลอยได้จากไร่นา และโรงงานนำมาผสมผสานประกอบเป็นอาหารสัตว์ แล้วแต่ว่าอยู่ใกล้กับแหล่งโคที่ เหมาะสม และไม่ต้องลงทุนขนส่งมากนัก

ปลูกหญ้าและถั่วแดง
เพื่อให้เจ้าได้คลุมดิน
โค-ควายยังได้กิน
บำรุงดิน ให้ไร่แฉะ